CZU: 343.293 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12069659**

AMNISTIA ÎN FAZA DE JUDECATĂ – ÎNCETAREA PROCESULUI PENAL SAU LIBERAREA DE PEDEAPSA?

Calendari Dumitru

doctor în drept, lector universitar,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Haşdeu” din Cahul,
Procuror-şef al Procuraturii de circumscripţie Cahul
ORCID: 0000-0002-8668-3345

In the article, the author analyzes the effects of the 2021 amnesty applied to the court of appeal in 2022-2023 and the solutions of the courts. Thus, the whole range of specific legal consequences of the amnesty is analyzed which arise in the trial phase at the stage of ordinary appeals, as well as at the later stage. The need to analyze the topic arose following the examination of a considerable number of criminal cases and the adoption by the courts of different solutions regarding the application of the effects of the amnesty law adopted in 2021. Through this study, we want to provoke further analysis and discussion on this topic.

Keywords: *the criminal process, the trial phase, amnesty, the sentence of termination of the criminal process, the sentence of conviction, release from criminal punishment.*

În conformitate cu Codul penal al Republicii Moldova (în continuare CP RM), amnistia este actul ce are ca efect înlăturarea răspunderii penale sau a pedepsei fie reducerea pedepsei aplicate sau comutarea ei [1, art.107 alin.(1)].

Rusanovschi Iu. menţionează că, amnistia ilustrează două situaţii: 1. legislatorul creează posibilitatea reală privind aplicarea dreptului la apărare, potrivit reglementărilor art.1 alin. 3 din Constituţia RM, care stipulează că: *Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile şi libertăţile lui libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme şi sunt garantate*; 2. inadvertenţa legală ce există în realizarea acestei consolări sociale – amnistia – este neconstituţională deoarece îngrădeşte posibilitatea exercitării dreptului la apărare şi contravine principiului echităţii sociale [2].

Fiind dictată de raţiuni de politică penală, amnistia este întotdeauna corelată cu anumite evenimente social-politice care influenţează fenomenul infracţional sau care marchează momente deosebite în evoluţia societăţii. ... efectul imediat al amnistiei şi al aplicării prezumţiei de vinovăţie constă tocmai în încetarea imediată a oricărei proceduri împotriva făptuitorului, ceea ce, în majoritatea covârşitoare a cazurilor, corespunde intereselor sale [3].

Potrivit concluziilor expuse de către Creţu O. precum că amnistia poate fi definită ca fiind o instituţie complexă interramurală (constituţională, procesual-penală, penală, criminologică, execuţional-penală), care este acordată prin lege organică, privind unele infracţiuni săvârşite anterior datei care este prevăzută în acest act normativ, în baza unor considerente de politică penală şi social-politice şi care este exprimat prin înlăturare de răspundere penală, executarea pedepsei şi prin alte consecinţe ale condamnării [4].

La data de 24 decembrie 2021 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenţei Republicii Moldova [5].

Atât Codul penal, cât şi legea privind amnistia din 2021 prevăd anumite efecte şi condiţii de aplicare a amnistiei, sub aspectul material şi procesual, la urmărirea penală şi la judecarea cauzei.

Totodată, este necesar nu numai de a aplica corect normele materiale, dar şi a aplica legea procesual penală şi norma de procedură corespunzătoare fazelor şi etapelor procesului penal.

Dacă pentru faza urmăririi penale este prevăzută o singură soluţie de încetare a urmăririi penale, potrivit prevederilor art.285 alin.(1), (2) şi (3) în coroborare cu art.275 pct.4) Codul de procedură penală al RM (în continuare CPP RM) [6].

Pentru faza de judecată a cauzei penale sunt mai multe prevederi cu privire la aplicarea amnistiei prevăzute la art.332 alin.(1) în coroborare cu art.285 alin.(2) CPP RM, art.332 alin.(4) în coroborare cu art.275 pct.4) CPP RM, art.345 alin.(4) pct.3), art.350, art.389 alin.(4) pct.2) CPP RM în coroborare cu art.107 CP RM. De asemenea, este necesar de a preciza la ce etapă se află judecarea cauzei în fond, la şedinţa preliminară, cercetarea judecătorească etc., în apel sau recurs.

Spoială A. accentuează că, „înlăturarea răspunderii poate fi efectuată doar prin încetarea procesului (este alogică înlăturarea răspunderii penale prin recunoaşterea ca vinovată şi liberarea de executarea pedepsei, deoarece răspunderea penală a intervenit şi a fost aplicată), iar înlăturarea pedepsei poate fi realizată doar printr-o sentinţă de condamnare (cu stabilirea pedepsei) cu liberarea de executare a pedepsei” [8, p.146].

La rândul său, Legea nr.243 din 24.12.0221 stipulează în art.2 următoarele: *(1) Procesele penale în privinţa infracţiunilor săvârşite până la adoptarea prezentei legi, pentru care Codul penal nr.985/2002 prevede drept pedeapsă principală maximă o pedeapsă nu mai aspră decât pedeapsa cu închisoare pe un termen de 7 ani, încetează la faza de urmărire penală sau la cea de judecare a*

cauzei, cu excepţiile prevăzute de prezenta lege. (2) Procesul penal în privinţa infracţiunilor uşoare, mai puţin grave şi grave, săvârşite până la adoptarea prezentei legi de persoane care, la data comiterii infracţiunii, nu atinseseră vârsta de 18 ani, încetează la faza de urmărire penală sau la faza de judecare a cauzei. (3) Încetarea procesului penal conform alin.(1) şi (2) are loc cu acordul scris al persoanei bănuite, învinuite sau inculpate.(4) În privinţa persoanei care refuză încetarea procesului penal, conform alin.(1)–(3) din prezentul articol, instanţa de judecată, la pronunţarea sentinţei, poate hotărî încetarea procesului penal dacă, în urma cercetării judecătoreşti, vinovăţia inculpatului în săvârşirea infracţiunii a fost confirmată, inculpatul întruneşte criteriile stabilite la art.1 şi nu cade sub incidenţa art.6 [5, art.2].

Spoială A. a concluzionat că, „La interpretarea normelor trebuie să se ţină cont de interpretarea sistemică a acestora şi de măsura în care pot produce efecte juridice (dar nu urmează a fi interpretate în sensul că contravin unele altora). Reiterăm că intervenirea amnistiei constituie atât temei de încetare a procesului (la orice etapă de judecată a cauzei, inclusiv apelul), cât şi temei de liberare de executare a pedepsei (sentinţă de condamnare)” [8, p.147].

Însă, cât este de corectă încetarea procesului penal la etapa apelului sau recursului, putem analiza în legătură cu această normele de procedură penală şi practica judiciară.

Potrivit Codului de procedură penală al Republicii Moldova, procesul penal se reglementează de prevederile Constituţiei Republicii Moldova [9], de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte şi de Codul de procedură penală. Constituţia Republicii Moldova are supremaţie asupra legislaţiei procesuale penale naţionale. Normele juridice cu caracter procesual din alte legi naţionale pot fi aplicate numai cu condiţia includerii lor în Codul de procedură penală [7, art.2 alin.(1),(3) şi (4)].

Conform prevederilor art.7 alin.(1) CPP RM [7], procesul penal se desfăşoară în strictă conformitate cu principiile şi normele unanim recunoscute ale dreptului internaţional, cu tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte, cu prevederile Constituţiei Republicii Moldova şi ale Codului de procedură penală.

Analizând practica judiciară, spre exemplu Curţii de Apel Cahul am constatată că, în anul 2022-2023 au fost examinate 29 % din numărul total al cauzelor penale examinate în care a fost examinată chestiunea privind aplicarea legii privind amnistia. Din care 64 % de cauze penale cu sentinţe de încetare a procesului penal în temeiul aplicării legii privind amnistia din 2021. Totodată,

Curtea de Apel Cahul a pronunţat în 3 % cauze examinate decizii de încetare a procesului penal pe acest temei [10].

Astfel, pe un şir de cauze penale - instanţa de apel a casat sentinţele de condamnare şi a pronunţat deciziile de încetare procesului penal în temeiul art.1, 2 din Legea nr.243 din 24.12.2012 privind amnistia [11-17].

Deciziile instanţei de apel au fost contestată cu recurs ordinar de către procuror, în partea încetării procesului penal în temeiul Legii privind amnistia nr. 243 din 24.12.2021.

Or, nu era clară şi logică, de ce anume instanţa de apel, în urma judecării cauzelor penale în ordinea de apel încetează procesul penal în temeiul prevederilor art.1 şi art.2 a Legii privind amnistia nr. 243 din 24.12.2021, dar nu liberează de executarea pedepsei penale, soluţie ce corespunde prevederilor art.389 alin.(4) pct.2) CPP RM [7].

Dacă actul de amnistie a intervenit în faza dezbaterilor judiciare, procesul continuă până la sfârşit şi instanţa de judecată pronunţă o sentinţă de condamnare cu menţiunea că condamnatul este liberat de pedeapsă [18].

Prin deciziile Curţii Supreme de Justiţie au fost admise recursurile ordinare ale procurorilor, casate total deciziile Curţii de Apel Cahul, cu dispunerea rejudecarea cauzelor penale respective de către aceeaşi instanţă de apel, în alte complete de judecată [19-24].

În motivarea soluţiilor sale, instanţa de recurs a indicat că, ţinând cont de faptul că solicitarea de aplicare a actului de amnistie a intervenit la faza de judecare a apelului, instanţa urma a adopta şi pronunţa hotărâri în conformitate cu prevederile art. 389 alin. (4) pct. 2) CPP RM, potrivit cărora se adoptă o sentinţă de condamnare cu stabilirea pedepsei şi cu liberarea de executarea ei în cazul amnistiei conform art.107 CP RM, deoarece adoptarea unei sentinţe de încetare a procesului penal este posibilă doar la faza iniţială a etapei de judecare a cauzei în primă instanţă.

Totodată, la apelurile procurorului au fost casate 5% de sentinţe verificate din motivul încetării neîntemeiate a procesului penal în baza art.107 CP al RM, din care în 81% de cauze au fost pronunţate deciziile de condamnare, cu stabilirea pedepsei şi cu liberarea de executarea ei în legătura cu amnistia, în temeiul art.389 alin.(4) pct.2) CPP RM, iar pe alte cauze decizii privind restituirea cauzelor penale la rejudecare în instanţele de fond.

Iar, 12 % de recursuri declarate de către procurorii împotriva sentinţelor de încetare a proceselor penale în temeiul legii privind amnistia din 2021, au fost respinse cu menţinerea sentinţelor de încetare a procesului penal. Respingerea recursurilor declarate de către procurorii se întemeiază pe faptul că cererile

inculpaților privind aplicarea amnistiei au fost înaintate anume în ședința preliminară și încetarea procesului penal a avut loc la această etapă [25].

Astfel, în funcție de momentul punerii în discuție a problemei încetării procesului la etapa concretă a judecării cauzei, se disting cazuri: a) când instanța de judecată nu se pronunță asupra vinovăției, b) este obligată să se pronunțe asupra vinovăției.

Din prevederile menționate rezultă că pentru temeiurile când a intervenit prescripția sau amnistia și există acordul inculpatului, încetarea procesului penal fără ca instanța să treacă la cercetarea judecătorească și fără a se pronunța asupra vinovăției persoanei este admisă doar în ședința preliminară sau în partea pregătitoare a ședinței de judecată. Or, în cadrul ședinței preliminare nu se discută chestiunea cu privire la vinovăția sau nevinovăția persoanei, ci numai cereri/demersuri înaintate de către părți, inclusiv și temeiurile de încetare a procesului penal. Legiuitorul a prevăzut că, odată cu adoptarea actului de amnistiei, nu mai poate fi începută cercetarea judecătorească, în condițiile în care inculpatul și-a exprimat acordul de a fi încetat procesul penal pe acest temei de nereabilitare.

Consecutivitatea prescripțiilor din art. 1 alin. (1), art.7 alin. (1) – (8) , art.2 alin. (4), art.275 pct. 4), art.285 alin. (2) și (7), art.350 alin. (1), art.332 alin. (1) și (5), art.384 alin. (1), (3) și (4), art.389 alin. (1) și (4) pct. 2), art.394 alin. (1) pct. 1), 2) și 5), art.395 alin. (1) pct. 2) și 3) CPP RM, atestă clar și concludent că încetarea procesului penal în cazul intervenirii amnistiei poate fi dispusă doar de instanța de fond, și doar la faza ședinței preliminare, când inculpatul consimte (art.350 alin. (1), art.332 alin. (1) CPP RM).

Totodată, se observă și o altă opinie, nesusținută de majoritate, prin care procedura de aplicare a amnistiei față de persoanele inculpate este reglementată de art. 2 din Legea nr. 234 din 24.12.2021, unde se indică expres că procesul penal încetează la faza de judecare a cauzei, dacă sunt întrunite condițiile expuse in prezenta lege. Totodată, prevederile procesual penale privind modalitatea de aplicare a actului de amnistie de către instanța de judecată, inclusiv prin dispunerea încetării procesului penal la judecarea cauzei penale, sunt prevăzute și de Codul de procedură penală.

Astfel, conform art. 1 alin. (1), art. 7 alin. (1) -(8) CPP RM, *procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești desfășurată in conformitate cu prevederile prezentului cod, exceptând doar situațiile când prioritate au reglementările internaționale sau când unele prevederi legale sunt declarate neconstituționale*. Iar potrivit art. 275 pct. 4) CPP, în coroborare cu art. 285 alin. (2) și (7), și cu prevederile art. 350 alin. (1),

art. 332 alin. (1) şi (5) art. 384 alin. (1), (3) şi (4) CPP RM, în cazul intervenirii amnistiei, prin sentinţa motivată se încetează procesul penal, or, conform art. 391 alin.(1) pct.6) CPP RM, sentinţa de încetare a procesului penal se adoptă dacă există alte circumstanţe care exclud sau condiţionează pornirea urmăririi penale şi tragerea la răspundere penală. Astfel, cadrul normativ legal aplicabil (art.332 CPP ca norma procesuală de trimitere la norma de referinţă) prevede încetarea procesului penal pe parcursul judecării cauzei (şi nu numai la etapa şedinţei preliminare) în cazul în care a intervenit amnistia şi inculpatul prin cerere scrisă optează pentru încetarea procesului penal în baza actului de amnistie, care deşi nu este motiv de reabilitare a încetării procesului penal, însă cadrul normativ în vigoare prevede în mod expres o asemenea finalizare a procesului penal prin sentinţa de încetare, care poate fi adoptată pe parcursul judecării cauzei în instanţa de judecată, fără ca statul să mai suporte cheltuieli judiciare la cercetarea tuturor probelor a părţii acuzării, devreme ce tot statul în persoana legiuitorului a adoptat actul cu privire la amnistia, iar inculpatul prin cerere autentică consimte aplicarea faţa de el a actului de amnistie şi nu pretinde a fi recunoscut nevinovat prin sentinţa de achitare. Prevederile legii organice, art.2 alin.(4) din Legea nr.243 din 24.12.2021, sunt în corespundere cu prevederile art.332 alin.(5) CPP RM, privind interzicerea încetării procesului penal în temeiul art. 275 pct.4) CPP RM, fără acordul inculpatului (ori amnistia nu este motiv de reabilitare), şi în acest caz procedura judecării cauzei penale continuă în mod obişnuit. Respectiv, s-a considerat ca fiind corectă soluţia *instanţei de apel* privind dispunerea încetării procesului penal în privinţa inculpaţilor pe motivul intervenirii actului de amnistie şi acceptului inculpaţilor prin cereri la încetarea procesului penal în temeiul actului de amnistie, ori unul din efecte a actului de amnistie, este cel de *înlăturare a răspunderii penale*, iar prevederile actului de amnistie, cât şi prevederile art. 332 alin.(1), 391 pct.6) CPP RM admit încetarea procesului penal în asemenea situaţie *pe parcursul judecării cauzei* [26-28].

Considerăm necesar ca să fie revizuită practica procurorului, şi în cazurile în care se constată temeiul de aplicare a legii privind amnistia la şedinţa preliminară să fie de acord cu această, cu condiţia soluţionării corecte asupra acţiunii civile, cheltuielilor judiciare şi a corpurilor delicte, potrivit art.396 pct.4), art.397 pct.1), 3), 5) CPP RM. În caz contrar, să fie atacate sentinţele cu solicitarea aplicării prevederile procesuale menţionate.

Mai mult ca atât, s-au constatat unele erori din partea acuzatorilor de stat şi a judecătorilor la examinarea cauzelor în prima instanţă. Procurorii deseori greşit atacă sentinţele cu apel, în cazul în care cauza s-a judecat cu pronunţarea

sentinţei în cadrul şedinţei preliminare. Dar şi judecătorii indică că astfel de sentinţe pot fi atacate cu apel [29, p.35-37].

Or, conform Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr.5 din 19 iunie 2006, privind sentinţa judecătorească, pct.40 prevede că: în conformitate cu art.332 alin.(4) CPP RM, sentinţa de încetare a procesului penal poate fi atacată cu recurs în cazul în care cauza s-a judecat în şedinţa preliminară (art.345, 350 CPP RM) şi cu apel în cazul în care cauza s-a judecat în ordinea stabilită la art.354-384 Cod de procedură penală [30]. Această chestiune şi-a găsit rezolvare prin completarea legii procesual penale [7, art.437 alin.(1) pct.1[3]].

Pe alte cazuri, procurorii contestă sentinţele de încetare a procesului penal pronunţate la şedinţele preliminare cu recursuri şi solicită casarea sentinţelor de încetarea, rejudecarea cauzei potrivit modului stabilit pentru prima instanţă cu pronunţarea deciziilor de condamnare cu absolvirea/liberarea de pedeapsa. Însă, sunt ignorate prevederile art.448 – art.449 alin.(1) pct.2) lit.c) sau lit.d) CPP RM, în situaţia când prima instanţa nu a cercetat probele, instanţa de recurs nu poate substitui instanţa de fond. În aceste cazuri trebuie de solicitat dispunerea rejudecării cauzei de către instanţa de fond [31].

În concluzie, amnistia poate fi aplicată în instanţa de fond în cadrul şedinţei preliminare cu pronunţarea sentinţei privind încetarea procesului penal, care poate fi atacată cu recurs, iar după cercetarea judecătorească şi dezbateri în instanţa de fond amnistia poate fi aplicată cu pronunţarea sentinţei de condamnare, în temeiul art.389 alin.(4) pct.2) CPP RM, care poate fi atacată cu apel.

Referinţe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74/195.
2. RUSANOVSCHI Iulian, Sesizarea Curţii Constituţionale în urma lezării principiului prezumţiei nevinovăţiei prin Legea nr. 210/2016 privind aplicarea amnistiei. În: Ştiinţa juridică autohtonă prin prisma valorilor şi tradiţiilor europene (Chişinău, 18 octombrie). Chişinău: Universitatea Liberă Internaţională din Moldova, 2017, p. 142-147.
3. TILIH, L. Amnistia şi graţierea - mecanisme privind garantarea dreptului la libertate şi siguranţă. În: Studii Juridice Universitare, 2009, nr. 3-4, p. 237-245.
4. CREȚU, O. Amnistia - temei de încetare a procesului penal. În: Legea şi Viaţă, 2020, nr.2 (S.ed.sp.), p.22-23.

5. SIMINEANU, D. Esenţa şi definirea noţiunii de amnistie. În: Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a MAIRM: ştiinţe juridice, 2012, nr. XII(1), p. 164-170.
6. Legea nr.243 din 24.12.202 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenţei Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr.325-333/510.
7. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.248-251/699.
8. SPOIALĂ A. Modalitatea procesuală de aplicare a amnistiei. În: Legea şi Viaţă, 2022, nr.9-10(369-370).
9. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.78/140.
10. Hotărârile Curţii de Apel Cahul. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/court-decisions?type=Penal&apply_filter=1
11. Decizia Curţii de Apel Cahul din 22.02.2022. Dosarul nr. 1-21176925-05-1a-04012022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/55d9288a-9855-41d1-9974- d22cca943c04
12. Decizia Curţii de Apel Cahul din 01.03.2022. Dosarul nr.1-21089918-05-1a-25112021. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0ad55990-06ce-4079-9e3f- 1bc10be516de
13. Decizia Curţii de Apel Cahul din 16.03.2022. Dosarul nr. 1-20061429-05-1a-18082021. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1b41095b-6b61-4d0a-8bc9- ec5110b98390
14. Decizia Curţii de Apel Cahul din 21.03.2022. Dosarul nr. 1-19002335-05-1a-23112021. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/691fd859-3af8-4370-bd0ab10fb84f7883
15. Decizia Curţii de Apel Cahul din 19.04.2022. Dosarul nr. 1-20024185-05-1a-04022022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5f1d5725-bacb-4b7d-9e9ab82ff2d5a71d
16. Decizia Curţii de Apel Cahul din 20.04.2022. Dosarul nr. 1-21122269-05-1a-14012022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil:

https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6be6e0ec-c871-4668-91db- 8150f7667bbd
17. Decizia Curţii de Apel Cahul din 02.06.2022. Dosarul nr.1-19204609-05-1a-01062021. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5977f61d-c704-4d24-b225- 85bb11ad61a1
18. SIMINEANU, D. Efectele amnistiei şi limitele acestora. În: Anale ştiinţifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAIRM: ştiinţe juridice, 2012, nr. XII(2), p. 135-141.
19. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 27.06.2022. Dosarul nr. 1ra-688/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21469
20. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 27.09.2022. Dosarul nr. 1ra-691/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21797
21. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 08.08.2022. Dosarul nr. 1ra-817/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21556
22. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 08.08.2022. Dosarul nr. 1ra-906/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21613
23. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 07.11.2022. Dosarul nr. 1ra-922/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22321
24. Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 14.11.2022. Dosarul nr. 1ra-1172/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22386
25. Arhiva Procuraturii de Circumscripţie Cahul.
26. Opinia Separată la Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 26.09.2023. Dosarul nr. 1ra-1738/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23760
27. Opinia Separată la Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 26.09.2023. Dosarul nr. 1ra-145/2023. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23758
28. Opinia Separată la Decizia Colegiului penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 26.09.2023. Dosarul nr. 1ra-1690/2022. [Accesat 30.11.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23763

29. OSOIANU, T., CALENDARI, D. Apelul penal. Monografia. Bucureşti: Pro Universitaria, 2023, 224 p.
30. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie privind sentinţa judecătorească din 19.06.2006, nr.5. În: Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova, 2007, nr.1.
31. CALENDARI, D. Practica aplicării legii privind amnistia din 2021 în instanţa de apel. În: Conferinţa „Ştiinţă, educaţie, cultură” (Comrat, Moldova, 10 februarie). Vol.1. Comrat: A&V Poligraf, 2023, p. 601-605.